

УДК 377.8.091.2:37.011.3-052
DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2022-98-7>

ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ SOFT SKILLS У СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ

Пирожок Галина Юріївна,
аспірантка кафедри педагогіки, психології та освітнього менеджменту
імені професора Є. Петухова
Херсонський державний університет
galina0787@gmail.com
orcid.org/0000-0003-3444-8498

Метою статті є обґрунтування можливостей інноваційних підходів щодо формування soft skills майбутніх педагогів. У дослідженні було використано методи педагогічного аналізу, узагальнення інформації, викладено матеріали анкетування майбутніх педагогів.

Результати. У статті обґрунтовано актуальність розвитку м'яких навичок у майбутніх вчителів початкової школи, які необхідні для легкого сприймання нових викликів у системі освіти, комунікації, роботи в команді, самовдосконалення. Розкриті вимоги до вчителя майбутнього, які передбачають комплекс компетентностей, пов'язаних із готовністю спілкуватися, умінням збуджувати у своїх вихованців активність у отриманні інформації, здатності до самореалізації. Описано актуальність розвитку м'яких навичок в системі освіти України та запровадження пілотних проектів. Подані можливі шляхи імплементації інструментів розвитку м'яких навичок в освітній процес фахової передвищої освіти, зокрема, через введення вибіркової компоненти в освітньо-професійну програму. Презентовано завдання авторської програми та основні завдання ключових тем, таких як: саморозвиток, самопрезентація, тайм-менеджмент, ефективна комунікація, конфлікти, емоційний інтелект, робота в команді, гнучкість та адаптація, медіаграмотність.

Нові перспективні підходи до вивчення дисципліни потребують відповідного методичного забезпечення. У перспективі автором планується розробити комплекс методичних рекомендацій для студентів, які мають враховувати нові технологічні підходи із засвоєння знань, систему активних дій для творчого самовираження, різноманітних завдань, які носять індивідуалізований характер, реалізація яких відбувається із застосуванням ресурсів Інтернету.

Висновки. Одних лише професійних компетентностей не вистачить на сучасному ринку праці. Роботодавець шукає працівника, який буде з легкістю працювати в команді, адаптуватися до нових викликів, демонструвати гнучкість та креативність мислення. Система фахової передвищої освіти має широкі можливості щодо розвитку ключових soft skills у студентів коледжу. Від якості підготовки педагогічних кадрів залежить успішна підготовка дітей у школі, оскільки діти наслідують своїх вчителів у знаннях, у способах мислення, поведінці.

Ключові слова: особистісні навички, життєві навички, м'які навички, soft skills, компетентності, саморозвиток, підготовка вчителів початкових класів, освітня програма.

FORMATION OF KEY SOFT SKILLS IN STUDENTS OF PEDAGOGICAL COLLEGE

Pirozhok Halyna Yuriyivna,
Postgraduate Student at the Department of Pedagogy,
Psychology and Educational Management named after prof. E. Petukhov
Kherson State University
galina0787@gmail.com
orcid.org/0000-0003-3444-8498

The purpose of the article is to outline the possibilities of innovative approaches to the formation of soft skills of future teachers. The research involved pedagogical analysis, information consolidation, and questionnaire materials for future teachers.

Results. The article discusses the relevance of developing of soft skills in future primary school teachers, which are necessary for easy perception of new challenges in the system of education, communication, teamwork, self-improvement. The requirements for a future teacher are revealed: deep knowledge of the subject, ability to be a mediator, developed social skills, external focus, data analysis. The article describes the urgency of developing soft skills in the education system of Ukraine and the introduction of pilot projects is described. It is shown the possible ways of implementing soft skills development tools in the educational process of professional higher education are presented, in particular, through the introduction of a selective component

in the educational and professional program. The tasks of the author's program and the main tasks of key topics are presented: Self-development. Self-presentation. Time management. Effective communication. Conflicts. Emotional intelligence. Teamwork. Flexibility and adaptation. Media literacy.

New promising approaches to the study of the discipline require appropriate methodological support. In the future, the author plans to develop a set of guidelines for students to take into account new technological approaches to learning, a system of active actions for creative self-expression, a variety of tasks designed for independent work of students, including the Internet.

Conclusions. In the modern labor market, it is not enough to have only professional competencies. The employer is looking for an employee who will easily work in a team, adapt to new challenges, demonstrate flexibility and creativity of thinking. The system of professional higher education has extensive opportunities for the development of key soft skills in college students. Successful training of children at school depends on the quality of teacher training, as children imitate their teachers in knowledge, ways of thinking and behavior.

Key words: *personal skills, life skills, soft skills, competencies, self-development, training of primary school teachers, educational program.*

Вступ. Стратегія освіти завжди передбачає конкретні зміни в управлінні навчальним процесом, удосконаленні форм і методів навчання майбутніх фахівців. Ми постійно вивчаємо системи освіти в інших країнах, впроваджуємо у своїх закладах освіти їх позитивний досвід. Перебування в режимі експерименту змушує сучасного педагога постійно змінювати тактику, плани, зміст, підходи до організації занять тощо. Одні легко з цим справляються, інші – витрачають масу ресурсів, бо не готові приймати виклики. Але зміни в освіті неминучі, бо світ постійно розвивається, а останні роки найбільш інтенсивно. Тому перед закладами освіти постає новий виклик – готувати педагогічні кадри, які зможуть не тільки методично пояснити зміст матеріалу, а й легко адаптуватися до змін в умовах життя й роботи, адекватно реагувати на них, справлятися з емоціями та легко вчитися новому, не опиратися змінам, знаходити спільні рішення, шукати нові можливості особистого й професійного розвитку.

Теоретичне обґрунтування проблеми. Стрімкий розвиток технологій посилює увагу до переліку необхідних навичок на ринку праці, які мають відповідати вимогам сьогодення. Тому важливим є визначення комплексу компетентностей, які формується протягом всього часу навчання. Неперервність організації освітнього процесу є головним важелем якості кінцевого результату та затребуваності на ринку праці. Тому треба сформулювати такий зміст навчання, який би задовольнив потреби роботодавця незалежно від року випуску.

Сьогодні освітні програми закладів, за якими готують педагогічні кадри, спрямовані в основному на формування знань і професійних навичок. Однак розвитку особистісних навичок приділяється менше уваги, тобто конкретних курсів не передбачено. Тому, на нашу думку, в навчальному плані підготовки майбутніх учителів мають

бути дисципліни, що сприяють формуванню життєвих навичок, зокрема soft skills.

Поняття «soft skills» на сьогодні трактується в деяких варіантах. Наприклад, як «соціологічний термін, який відноситься до емоційного інтелекту людини, свого роду перелік особистих характеристик, які так або інакше пов'язані з ефективною взаємодією з іншими людьми. Це навички, прояв яких достатньо важко виявляти, безпосередньо визначати, перевіряти, наочно демонструвати. До цієї групи належать індивідуальні, комунікативні та управлінські навички» (Коваль, 2015). «Зокрема, «м'які» навички рівною мірою необхідні як для повсякденного життя, так і для роботи, тобто професійну успішність визначають саме «soft skills». Для кар'єрного же зростання потрібно починати їх застосовувати з самого нижчого рівня» (Коваль, 2015: 163).

Сьогодні запит у формуванні і розвитку soft skills просліджується у всіх сферах, зокрема при підготовці ІТ-спеціалістів та менеджерів, а для педагогів цей критерій не застосовувався й достатньо не вивчений, хоча є надзвичайно актуальним.

Учитель працює з учнями нового покоління, яке має свої цінності, особливості сприймання, тому його слід готувати працювати по-новому, застосовувати педагогічно доцільні засоби навчання і способи взаємодії.

Метою статті є визначення пріоритетності soft skills, які є необхідними у педагогічній діяльності, обґрунтування та презентація освітньої програми для закладів передвищої освіти.

Результати та дискусії. Досліджуючи активність ринку праці, психологи обговорюють тенденцію зростання вимог до сформованості комплексу компетенції, зокрема й «soft skills». Безумовно, кожний роботодавець хоче бачити фахівця з розвинутою ерудицією, умінням уникати конфліктів, творчим підходом до вирішення професійних завдань тощо.

Для України поняття «soft skills» є відносно новим. Хоча останнім часом все більше науковців звертають увагу саме на такі компетенції. До речі, в Концепції Нової української школи задекларовано розвиток м'яких навичок, емоційного інтелекту тощо. Зокрема, Наказом МОН України від 18.11.2019 р. № 1431 «Про проведення експерименту всеукраїнського рівня за темою «Організаційно-педагогічні умови формування в учнів м'яких навичок шляхом соціально-емоційного та етичного навчання» на базі закладів загальної середньої освіти України на листопад 2019 – грудень 2024 років» почали впроваджувати окремі вправи на формування м'яких навичок, зокрема на уроках «Я досліджую світ» (Наказ МОН України, 2019).

Такий підхід є актуальним і своєчасним, тому подальше вивчення проблеми формування навичок XXI століття будуть вирішуватися як науковцями, так і педагогами практиками.

М'які, іноді гнучкі навички (англ. *soft skills*) «комплекс неспеціалізованих, над-професійних навичок, які відповідають за успішну участь у робочому процесі, високу продуктивність і, на відміну від спеціалізованих навичок, не пов'язані з конкретною сферою діяльності» (Вільна енциклопедія Вікіпедія, 2022).

Проблема розвитку м'яких навичок є актуальною у всьому світі. Наприклад, за результатами Всесвітнього економічного форуму визначено ТОП-10 навичок, які будуть потрібні у 2025 році: «аналітичне мислення та інноваційність; активне навчання та стратегії навчання; розв'язання складних проблем; критичне мислення та аналіз; креативність, оригінальність та ініціативність; лідерство та соціальний вплив; використання технологій, моніторинг та контроль; створення технологій та програмування; витривалість, стресостійкість та гнучкість; логічна аргументація, розв'язання проблем та формування ідей» (Якими будуть основні 10 навичок у 2025 році, 2020).

Порівняно з матеріалами Global Education & Skills Forum (5 навичок, які повинен мати вчитель майбутнього, 2018) основні навички мають іншу забарвленість, зокрема це глибоке знання предмету; вміння бути посередником; високий рівень розвиненості суспільних навичок; уміння адекватно реалізовуватися у відповідних умовах життєдіяльності; виконувати аналіз даних, який дозволить вчителям перевірити ефективність своєї діяльності, виявити труднощі і допомогти учням втілити свій потенціал.

Можна стверджувати, що м'які навички є невід'ємною складовою частиною успіш-

ного навчання й обов'язковою компетентністю, якою має володіти випускник Нової української школи. «Важливо також розуміти, що «м'які навички» є широким за змістом поняттям, яке передбачає вміння розв'язувати складні завдання, креативно і критично мислити, комунікувати і співпрацювати. Слід прагнути, щоб такі навички пов'язували усі навчальні предмети, які нині викладаються в українських школах» (Новини, 2019).

Як відомо, освітня професія вельми консервативна, і кардинальних змін найближчими роками у цій сфері не очікується. Вчителі є і залишаться незамінними. Трансформується сама модель вчителювання: педагог майбутнього – той, хто навчає вчитися та мотивує дітей. Вчитель може бути вузькоспеціалізованим, але навчатиме дітей базових компетенцій. Для цього він має бути й сам глибоко усвідомленим та проактивним, мислити критично, випереджати час і на вищому рівні володіти емоційними компетенціями (Де і як працюватиме вчитель майбутнього: освітні тренди для педагогів, 2021).

Завдання закладів освіти – активно спрямувати зміст та методи освітнього процесу на формування м'яких навичок у здобувачів, озброїти інструментами ефективної взаємодії з учнями початкової школи. Вчити не лише професійним компетенціям, а й самостійно навчатися впродовж життя, ефективно підлаштовуватися під нові умови, знаходити нестандартні рішення.

Маючи педагогічний досвід у Бериславському фаховому педагогічному коледжі імені В.Ф. Беньковського Херсонського державного університету, помічаєш, як змінюються цінності у студентів, способи їх сприйняття. Вони добре орієнтуються в інтернет-технологіях, ведуть активне життя в соціальних мережах, але при цьому мають проблеми у спілкуванні, навичках роботи в колективі, керування часом й мотивації до самоосвіти.

Освітньо-професійна програма підготовки вчителів початкових класів у коледжі передбачає вибіркового компонента, який розширює спектр компетентностей майбутньої професії. Нами було розроблено авторську програму вибіркового компонента «Розвиток м'яких навичок у студентів педагогічного коледжу», яка забезпечує теоретичну підготовку та формування основних навичок 21 століття (*soft skills*) як таких, що допомагають реалізовувати власні життєві плани та досягати життєві цілі, побудувати педагогічну кар'єру, ефективно реагувати на нові виклики.

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Розвиток м'яких навичок у студентів

педагогічного коледжу» є методи та інструменти розвитку гнучких навичок у студентів педагогічного коледжу.

Основними завданнями вивчення дисципліни є: сприяння у здобутті здобувачами освіти загальних теоретичних знань з питань необхідності розвитку навичок soft skills протягом усього життя; сприяння формуванню основних навичок 21 століття («soft-skills»): саморозвитку, самопрезентації, ефективної комунікації, уникнення конфліктів, розвитку емоційного інтелекту, гнучкості та адаптивності, критичного мислення, лідерських якостей, креативності, спілкування, співробітництва, медіаграмотності, які сприятимуть ефективній роботі з людьми та різними сучасними джерелами інформації; озброїти новітніми методами та інструментами формування м'яких навичок для майбутньої педагогічної діяльності; сприяти саморозвитку, самоосвіті кожної особистості; сприяти набуттю досвіду навчання у співпраці та кооперації з іншими.

Після проведення процедури обрання вибіркового компоненту у коледжі навчальна дисципліна «Розвиток м'яких навичок у студентів педагогічного коледжу» була внесена в індивідуальний навчальний план студентів (18 осіб) четвертого курсу. За результатами вхідного анкетування, студенти мали загальну теоретичну обізнаність з основних тем курсу, знання з яких отримали на фахових дисциплінах. Ступінь сформованості тієї чи іншої навички визначався на заняттях за допомогою опитувальників та тестів відповідно до теми заняття.

У робочу навчальну програму дисципліни включені теми, які, на наш погляд, будуть необхідними у педагогічній діяльності. Зокрема:

«Soft skills» для успіху в житті – розуміти цінності й особливості сприйняття дітей нового покоління; дати поради батькам при вихованні й спілкуванні; зрозуміти себе та пояснити причини особистісного відношення до тих чи інших категорій або явищ.

Саморозвиток. Самопрезентація – визначати сильні сторони особистості й ті, над якими варто попрацювати; покращення та вдосконалення навичок, вихід із зони комфорту; прагнення до самореалізації; визначати роль оточуючих для власного самовдосконалення; пошук мотивуючих джерел; вміння триматися на публіці; розвивати навички ораторського мистецтва та самоконтролю.

Тайм-менеджмент – використання технік для підвищення ефективності діяльності; уникнення стресу та відчуття особистісного прогресу; визначати пріоритети та планувати роботу.

Ефективна комунікація – засоби комунікації та її роль в житті людини; етика спілкування; прийоми активного слухання; використання методу ненасильницької комунікації.

Конфлікти – прогнозувати й попереджати конфлікт; аналізувати конфлікт з різних позицій; застосовувати стратегії вирішення конфлікту.

Емоційний інтелект – вміння зрозуміти відчуття дитини, причину її поведінки; заборона на всюдозволеність і подавлення емоцій; управління емоціями; розуміти мову емоцій і навчити цьому дитину.

Робота в команді – формувати навички роботи в команді; прийняття й розуміння ролей у командній роботі; переваги командної роботи; дотримання стратегій команди.

Гнучкість та адаптація – готовність коригувати початкові плани; підхоплювати думки співрозмовника; невимушено і легко ставитися до змін, що відбуваються; простими і доступними словами пояснити складні теми або терміни.

Медіаграмотність – розпізнавати суб'єктивну та об'єктивну інформацію; не дозволити впливати на емоції та дії; проводити критичний аналіз інформації; встановлення замовника і першоджерела.

За результатами контрольних зрізів у студентів підвищились показники рівня сформованості soft skills. Помітне зростання показників навичок ефективного спілкування, вирішення конфліктів та емоційного інтелекту (табл. 1).

Після вивчення навчальної дисципліни студенти навчалися розуміти себе, пояснювати поведінку й емоції інших людей, отримали інструментарій для розвитку м'яких навичок. Досвід неодмінно стане в нагоді в подальшій педагогічній діяльності та повсякденному житті.

Нові перспективні підходи до вивчення дисципліни потребують відповідного методичного забезпечення. У перспективі автором планується розробити комплекс методичних рекомендацій для студентів, які мають враховувати нові технологічні підходи зі засвоєння знань, систему активних дій для творчого самовираження, різноманітних завдань, призначених для самостійної роботи студентів, у тому числі з використанням Інтернету.

Висновки. Отже, формування м'яких навичок у студентів педагогічного коледжу є не лише освітнім трендом, а необхідністю, викликаною економічними запитами, технологічними змінами і особливостями дітей нового покоління. Упровадження навчальної дисципліни «Розвиток м'яких навичок

**Середні показники рівня теоретичної підготовки
та сформованості м'якої навички**

Soft skills	На початку семестру		У кінці семестру	
	Знання з теми, %	Навичка, %	Знання з теми, %	Навичка, %
«Soft skills» для успіху в житті	60	-	90	-
Саморозвиток. Самопрезентація	70	45	95	65
Тайм-менеджмент	90	40	100	50
Ефективна комунікація	30	50	90	80
Конфлікти	70	50	95	65
Емоційний інтелект	30	20	80	50
Робота в команді	80	75	95	85
Гнучкість та адаптація	70	60	80	65
Медіаграмотність	90	50	100	70

у студентів педагогічного коледжу» у вибіркову компоненту освітньо-професійної програми сприятиме формуванню у здобувачів м'яких навичок, які є невід'ємною характеристикою вчителя і сучасної людини. Окрім окремого курсу, ми бачимо можливість формування м'яких навичок з перших днів перебування у закладі освіти через цикл тематичних заходів, під час навчальних занять, виховної роботи та педагогічної практики. Реалізуючи комплексний підхід у формуванні компетентностей майбутніх педагогів, ми забезпечимо якісну підготовку фахівців, здатних діяти в нестандартних ситуаціях, приймати швидкі рішення, готових до самовдосконалення, позитивної комунікації та здорової реакції на виклики суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Коваль К.О. Розвиток «soft skills» у студентів – один з важливих чинників працевлаштування. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2015. № 2. С. 162–167.
2. М'які навички / Вільна енциклопедія Вікіпедія, 2022. URL: <https://bit.ly/3Miahn7>.
3. Якими будуть основні 10 навичок у 2025 році – Всесвітній економічний форум опублікував список / НУШ, ГО «Смарт Освіта». 2020. URL: <https://bit.ly/3N8X28i>.
4. 5 навичок, які повинен мати вчитель майбутнього / Медіа Освіторія, 2018. URL: <https://bit.ly/3sB3eOt>.
5. Наказ МОН України від 18.11.2019 р. № 1431. URL: <https://bit.ly/3Mh1RMU>.
6. Новини: До 2024 року в 26 українських школах пілгуватимуть проєкт з розвитку м'яких навичок – наказ МОН / МОН України, 2019. URL: <https://bit.ly/3l6BTzP>.
7. Де і як працюватиме вчитель майбутнього: освітні тренди для педагогів / НУШ, ГО «Смарт Освіта». 2021. URL: <https://bit.ly/3yBX3xr>.
8. SOFT SKILLS: чому ці навички такі важливі сьогодні? / Інновекс, 2020. URL: <https://bit.ly/3wrimik>.

9. Що таке Soft Skills і для чого їх треба розвивати / Work.ua, 2019. URL: <https://bit.ly/3FitM61>.

10. 7 освітніх трендів у 2022: що учнів та вчителів чекає у новому році / Освіта 24, 2022. URL: <https://bit.ly/3szM6Zo>.

11. Розвиток м'яких навичок шляхом інтеграції медіаграмотності в освітній процес / Портал медіаосвіта та медіаграмотність, 2020. URL: <https://bit.ly/3FKpavX>.

REFERENCES

1. Koval K.O. Rozvytok «soft skills» u studentiv ody z vazhlyvykh chynnykiv pratsevlashtuvannia [The development of "soft skills" in students is one of the important factors of employment] / K.O.Koval//VisnykVinnitskohopolitekhnichnohoinstytutu.2015. № 2. S. 162-167. [in Ukrainian]
2. Miaki navychky [Soft skills] / Vilna entsyklopediia Vikipediia, 2022. URL: <https://bit.ly/3Miahn7>. [in Ukrainian]
3. Iakymy budut osnovni 10 navychok u 2025 rotsi – Vsesvitnii ekonomichnyi forum opublikuvav spysok [What will be the top 10 skills in 2025 - The World Economic Forum has published a list] / NUSH, HO «Smart Osvitа». 2020. URL: <https://bit.ly/3N8X28i>. [in Ukrainian]
4. 5 navychok, yaki povynen maty vchytel maibutnoho [5 skills that a teacher of the future should have] / Media Osvitoria, 2018. URL: <https://bit.ly/3sB3eOt>. [in Ukrainian]
5. Nakaz MON Ukrainy vid 18.11.2019 r. № 1431 [Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated November 18, 2019 № 1431]. URL: <https://bit.ly/3Mh1RMU>. [in Ukrainian]
6. Novyny: Do 2024 roku v 26 ukrainskykh shkolakh pilotuvatymut proiekt z rozvytku miakykh navychok – nakaz MON [News: By 2024, 26 Ukrainian schools will implement a project to develop soft skills - an order of the Ministry of Education and Science] / MON Ukrainy, 2019. URL: <https://bit.ly/3l6BTzP>. [in Ukrainian]
7. De i yak pratsiuvatyme vchytel maibutnoho: osvritni trendy dlia pedahohiv [Where and how the teacher of the future will work: educational trends for teachers] / NUSH, HO «Smart Osvitа». 2021. URL: <https://bit.ly/3yBX3xr>. [in Ukrainian]
8. SOFT SKILLS: chomu tsi navychky taki vazhlyvi sohodni? [SOFT SKILLS: why are these skills so important

today?]) / Innoveks, 2020. URL: <https://bit.ly/3wrmiK>. [in Ukrainian]

9. Shcho take Soft Skills i dlia choho yikh treba rozvyvaty [What is Soft Skills and why they need to be developed] / Work.ua, 2019. URL: <https://bit.ly/3FItM61>. [in Ukrainian]

10. 7 osvitnikh trendiv u 2022: shcho uchniv ta vchyteliv chekaie u novomu rotsi [7 educational trends in 2022: what awaits students and teachers in the new year] / Osvita 24, 2022. URL: <https://bit.ly/3szM6Zo>. [in Ukrainian]

11. Rozvytok miakyykh navychok shliakhom intehratsii mediahramotnosti v osvitnii protses [Development of soft skills through the integration of media literacy in the educational process] / Portal mediaosvita ta mediahramontist, 2020. URL: <https://bit.ly/3FKpavX>. [in Ukrainian]

*Стаття надійшла до редакції 02.02.2022.
The article was received 02 February 2022.*